

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

2 lipca 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Jacek Grela (przewodniczący)

SSN Adam Doliwa

SSN Krzysztof Grzesiowski (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 2 lipca 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej M. H.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku

z 26 stycznia 2021 r., I AGa 66/20,

w sprawie z powództwa J. F. i M. M.

przeciwko M. H.

o zapłatę,

**uchyla zaskarżony wyrok w całości i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w Gdańsku do ponownego rozpoznania,
pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach
postępowania kasacyjnego.**

Adam Doliwa

Jacek Grela

Krzysztof Grzesiowski

[SOP]

UZASADNIENIE

1. Wyrokiem z 27 stycznia 2020 r. Sąd Okręgowy w Gdańsku zasądził od pozwanego M.H. solidarnie na rzecz powódek J.F. i M.M. kwotę 81 111,37 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 26 września 2018 r. oraz orzekł o kosztach procesu.

2. Wyrokiem z 26 stycznia 2021 r. Sąd Apelacyjny w Gdańsku oddalił apelację pozwanego od powyższego wyroku i orzekł o kosztach procesu.

3. Z ustaleń faktycznych poczynionych przez Sąd Okręgowy i zaakceptowanych przez Sąd Apelacyjny wynika, że strony w ramach prowadzonej działalności gospodarczej zawarły 31 marca 2016 r. umowę na wykonanie usług, w ramach której strona powodowa zobowiązała się do opracowania wniosku i studium wykonalności projektu inwestycyjnego, z Regionalnego Programu Operacyjnego [...] na lata 2014-2020. Działanie 4.2 Efektywność energetyczna i wykorzystanie odnawialnych źródeł energii (OZE) w mikro, małych i średnich przedsiębiorstwach (MSP) na realizację projektu inwestycyjnego polegającego na kompleksowej termomodernizacji hali produkcyjnej o wartości ok. 2.000.000 zł, a także rozliczenia uzyskanej dotacji. Następnie 18 maja 2016 r. strony zawarły kolejną umowę na wykonanie usług, która obejmowała opracowanie jedynie studium wykonalności i projektu inwestycyjnego z Regionalnego Programu Operacyjnego [...] na lata 2014 - 2020. Działanie Poddziałanie 1.3.4 Tereny inwestycyjne na realizację projektu inwestycyjnego polegającego na uporządkowaniu i przygotowaniu terenów inwestycyjnych w celu nadania im nowych funkcji gospodarczych poprzez ich uzbrojenie w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną, telekomunikacyjną, energetyczną, gazową, ciepłowniczą o wartości ok. 1.200.000 zł oraz rozliczenie uzyskanej dotacji. W dniu 29 marca 2017 r. do Departamentu Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego w O. wpłynął wniosek o dofinansowanie projektu pt. [...]. Jako wnioskodawca został wskazany pozwany, zaś wnioskowane dofinansowanie określono na kwotę 454.367,40 zł. Pismem z 24 kwietnia 2017 r. Urząd Marszałkowski poinformował pozwanego, iż złożony wniosek jest niekompletny i zawiera uchybienia w zakresie wymogów formalnych. Pismem z 2 czerwca 2017 r. Urząd Marszałkowski poinformował pozwanego, iż wniosek ostatecznie pozostawia się bez rozpatrzenia z uwagi na brak uzupełnień we wskazanym terminie. Dnia 18 września 2018 r. Urząd Marszałkowski ogłosił listę

projektów wybranych do dofinansowania w ramach konkursu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa [...] na lata 2014-2020 z zakresu Osi Priorytetowej 4 Efektywność energetyczna Działania 4.2. Efektywność energetyczna i wykorzystanie OZE w MSP. Pod pozycją nr [...] znajdował się projekt pozwanego - [...]. Kwota wnioskowanego dofinansowania wynosiła 2.637.767,83 zł. Wskutek powyższego 18 września 2018 r. powódki wystawiły pozwanemu fakturę VAT opiewającą na kwotę 81.111,37 zł brutto.

4. Dnia 11 października 2018 r. pozwany wystosował do każdej z powódek pismo zatytułowane „wezwanie do zapłaty wraz z oświadczeniem o potrąceniu”, w którym to piśmie wezwał do zapłaty kwoty 454.367,40 zł w terminie do 16 października 2018 r. Poinformował, że niniejsza kwota stanowi odszkodowanie z tytułu utraconych korzyści wynikających z uchybienia przez powódkę terminowi złożenia wniosku o dotację, wskutek czego pozwany nie uzyskał dofinansowania, o które się ubiegał. Jednocześnie pozwany wskazał, że wskutek wystawienia przez powódki faktury VAT opiewającej na kwotę 81.111,37 zł, z terminem zapłaty określonym na 25 września 2018 r., dokonuje potrącenia wzajemnych wierzytelności, tj. wierzytelności w wysokości 454.367,40 zł z przysługującą powódkom wierzytelności w wysokości 81.111,37 zł, wskutek czego obie wierzytelności umarzają się nawzajem do kwoty 373.256,03 zł.

5. Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia Sądu Okręgowego i uczyni je podstawą własnego rozstrzygnięcia, z wyjątkiem ustalenia, że pozwany nie złożył w toku postępowania oświadczenia o potrąceniu, które doszło do powódek oraz w zakresie wykazania zasadności materialnoprawnej dokonanego potrącenia. Sąd Apelacyjny uznał roszczenie powódek za zasadne w świetle łączącej strony umowy. Skoro pozwany otrzymał dofinansowanie w wysokości 2.637.767,83 zł, to powódki prawidłowo wyliczyły należne im wynagrodzenie na kwotę 81.111,37 zł brutto jako iloczyn kwoty przyznanego dofinansowania 2.637.767,83 zł oraz umownej stawki 2,5%, powiększonej o stawkę podatku od towarów i usług w wysokości 23%.

6. Co do podniesionego przez pozwanego zarzutu potrącenia to Sąd Apelacyjny przyjął, że został złożony najpóźniej podczas rozprawy w dniu 3 października 2019 r. W ocenie Sądu Apelacyjnego oświadczenie pozwanego

o potrąceniu nie wywarło jednak skutków prawnych w postaci umorzenia wierzytelności powódek. Sąd Apelacyjny wskazał, że składając oświadczenie o potrąceniu czy też podnosząc zarzut potrącenia w toku procesu pozwany na zasadach ogólnych obowiązany jest wykazać istnienie przedstawionej do potrącenia wierzytelności i jej wysokość. W sytuacji, gdy podstawą złożonego oświadczenia o potrąceniu jest wierzytelność z tytułu odszkodowania za szkodę powstałą wskutek niedochowania należytej staranności przez powódki, to zachodzi konieczność zbadania czy wynik konkursu o uzyskanie dotacji mógł być inny, przy założeniu należytego wypełnienia obowiązków przez powódki. Skoro pozwany nie wykazał z dozą prawdopodobieństwa, że w przypadku złożenia wniosku w terminie uzyskałby dotację we wnioskowanej kwocie nie sposób uznać, że wykazał istnienie wierzytelności przedstawionej do potrącenia z wierzytelnością powódek dochodzoną w tej sprawie. Nie zostało bowiem wykazane przez niego zaistnienie materialnoprawnego skutku dokonanego potrącenia. Stąd też Sąd Apelacyjny uznał podniesiony zarzut potrącenia za nieuzasadniony.

7. Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego wniósł pozwany, zaskarżając go w całości oraz wnosząc o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

8. Skarżący zarzucił naruszenie prawa procesowego, które to uchybienie miało istotny wpływ na wynik sprawy, tj.:

1. art. 162 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. oraz art. 278 k.p.c. polegające na przyjęciu, iż zgłoszenie zastrzeżenia do protokołu w związku z oddaleniem wniosku pozwanego o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego sądowego było nieskuteczne, albowiem art. 227 k.p.c. nie może być przedmiotem naruszenia przez sąd, zaś do naruszenia art. 278 k.p.c. może dojść jedynie wówczas, gdy sąd wypowiada się samodzielnie w kwestiach wymagających wiedzy specjalnej - co skutkowało brakiem uwzględnienia zarzutu potrącenia zgłoszonego przez pozwanego;
2. art. 380 k.p.c. polegające na braku rozpoznania przez sąd drugiej instancji postanowienia sądu pierwszej instancji w przedmiocie oddalenia wniosku o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego sądowego z zakresu pozyskiwania funduszy europejskich (programów unijnych) na

okoliczności mające wykazać zasadność zgłoszonego zarzutu potrącenia i jego wysokości;

3. art. 384 k.p.c. polegający na przekroczeniu przez Sąd drugiej instancji granic apelacji pełnej i rozpoznawaniu materialnoprawnych podstaw zgłoszonego zarzutu potrącenia (tym samym naruszenie art. 227 k.p.c. oraz 278 par. 1 k.p.c.) podczas kiedy zarzut ten nie był przedmiotem apelacji wniesionej przez pozwanego, zaś strona przeciwna (powodowa) apelacji nie wniosła;
4. art. 386 § 4 k.p.c. polegający na braku dostrzeżenia, iż Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy, co wynikało z błędnej oceny zgłoszonego zastrzeżenia w trybie art. 162 k.p.c. w zw. z art. 227 i 278 § 1 k.p.c. oraz braku przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego sądowego na okoliczność materialnoprawnej podstawy zgłoszonego zarzutu potrącenia i jego wysokości.

9. W odpowiedzi na skargę kasacyjną powódki wniosły o oddalenie skargi kasacyjnej oraz zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

10. Skarżący zarzucił naruszenie przepisów prawa procesowego, wśród których zasadnicze znaczenie mają zarzuty kasacyjne dotyczące naruszenia art. 380 k.p.c. oraz art. 162 k.p.c., ponieważ ich zastosowanie przez Sąd Apelacyjny odbiega od utrwalonej linii orzeczniczej Sądu Najwyższego.

11. Sąd Apelacyjny uznał, że art. 380 k.p.c. nie ma zastosowania do postanowień dowodowych (w tym oddalających wnioski dowodowe), których ocena przez sąd drugiej instancji jest dokonywana wyłącznie w sytuacji zgłoszenia uprzednio skutecznego zastrzeżenia do protokołu w trybie art. 162 k.p.c. przed sądem I instancji, a następnie prawidłowo podniesionego zarzutu w apelacji w zakresie naruszenia art. 217 § 3 k.p.c. w zw. z art. 278 § 1 k.p.c.

12. Nadto Sąd Apelacyjny wskazał, że zastrzeżenie z art. 162 k.p.c. jest skuteczne wyłącznie wtedy, jeżeli strona reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika wskaże właściwe przepisy prawa procesowego, które zostały naruszone decyzją procesową sądu. Stąd też sąd ten uznał, że zastrzeżenie zgłoszone do protokołu w dniu 13 stycznia 2020 r. (k. 727) jest nieskuteczne,

ponieważ profesjonalny pełnomocnik strony pozwanej wskazał nieprawidłowo naruszone przepisy prawa procesowego tj. art. 227 i 278 k.p.c. zamiast właściwych art. 217 § 3 k.p.c. w zw. z art. 278 § 1 k.p.c.

13. W ocenie Sądu Najwyższego oba stanowiska przyjęte przez Sąd Apelacyjny są błędne. Na marginesie tylko można wskazać, że art. 217 k.p.c. został uchylony z dniem 7 listopada 2019 r. i nie obowiązywał już w dniu zgłaszania zastrzeżenia do protokołu przez pełnomocnika pozwanego.

14. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego kontrola instancyjna postanowienia o oddaleniu wniosków dowodowych może nastąpić jedynie na wniosek apelującego zgłoszony właśnie w trybie art. 380 k.p.c. (zob. postanowienia SN: z 15 grudnia 2017 r., III CZ 49/17; z 18 sierpnia 2017, IV CZ 42/17; z 19 listopada 2014 r., II CZ 74/14; z 16 marca 2021 r., IV CSK 409/20).

15. Natomiast według jednego z poglądów, który Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym skargę kasacyjną podziela, zastrzeżenie zgłoszone do protokołu na podstawie art. 162 k.p.c. nie wymaga do swojej skuteczności wskazania przepisów postępowania, którym uchybił sąd (zob. postanowienie SN z 22 stycznia 2021 r., III CSKP 23/21).

16. W związku z powyższym, w ocenie Sądu Najwyższego, zastrzeżenie pełnomocnika pozwanego zgłoszone do protokołu w dniu 13 stycznia 2020 r. (k. 727) w reakcji na postanowienie sądu pierwszej instancji oddalające wniosek dowodowy pozwanego zostało podniesione skutecznie zgodnie z art. 162 k.p.c., ponieważ z okoliczności sprawy wynikało jednoznacznie i niewątpliwie jakiego uchybienia procesowego dopuścił się sąd i na czym uchybienie to polegało. Nie było zatem podstaw do przyjęcia, że zastrzeżenie nie zostało zgłoszone skutecznie.

17. W konsekwencji należało przyjąć, że w skardze kasacyjnej trafnie wytknięto, iż Sąd Apelacyjny błędnie zaniechał oceny postanowienia Sądu Okręgowego z 13 stycznia 2020 r. oddalającego wniosek dowodowy pozwanego, które zostało prawidłowo zaskarżone w trybie art. 380 k.p.c. i poprzedzone skutecznym zastrzeżeniem z art. 162 k.p.c.

19. Przy czym, zdaniem Sądu Najwyższego, wskazane naruszenie przepisów postępowania miało istotny wpływ na rozstrzygnięcie sprawy przez Sąd Apelacyjny,

ponieważ sąd ten uznał podniesiony przez pozwanego zarzut potrącenia za nieuzasadniony właśnie z uwagi na niewykazanie (nieudowodnienie) wierzytelności zgłoszonej do potrącenia.

20. W związku z powyższym zasadne okazały się zarzuty kasacyjne dotyczące naruszenia przez Sąd Apelacyjny przepisów art. 380 k.p.c. oraz art. 162 k.p.c., które to uchybienia miały istotny wpływ na wynik sprawy.

21. W tym kontekście odnoszenie się do pozostałych zarzutów skargi kasacyjnej jest już zbędne.

22. Biorąc powyższe pod uwagę Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok w całości i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Gdańsku do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego (art. 108 § 2 k.p.c.).

(G.N.-J.)

r.g.